

Музика Леся Анатоліївна
*д.ю.н., доцент,
доцент кафедри приватного права
факультету правничих наук
Національного університету «Кієво-
Могиллянська академія»*

ЗАХИСТ ПРАВ ДИТИНИ У СУЧАСНІЙ СУДОВІЙ ПРАКТИЦІ

В межах цієї доповіді ми зупинимося на одному вкрай складному питанні – стягнення штрафу за несплату аліментів на прикладі однієї судової справи.

Відповідно до ч. 14 ст. 71 Закону «Про виконавче провадження» виконавець має право ухвалити постанову про накладення на боржника штрафу за наявності заборгованості зі сплати аліментів, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів: за три роки – у розмірі 50 відсотків суми заборгованості. Відповідно до судової практики у таких справах [1] дії державних виконавців щодо врахування всього періоду заборгованості під час накладення штрафу визнаються правомірними. Законом «Про виконавче провадження» встановлено, що строк обчислення державним виконавцем заборгованості зі сплати аліментів саме для застосування заходів, передбачених ч. 14 ст. 71 Закону «Про виконавче провадження», обчислюється з дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання.

Станом на 19 грудня 2018 р. (тобто на день ухвалення державним виконавцем оскаржуваної постанови) боржник Б., за розрахунком від 5 грудня 2018 р., згідно з виконавчим листом мав заборгованість зі сплати аліментів. На час ухвалення державним виконавцем оскаржуваної постанови пункти 3, 12 статті 27 Закону «Про виконавче провадження» у встановленому порядку не визнані такими, що не відповідають Конституції України. І така ситуація є нормальною: стаття Конституції про зворотну дію не може застосовуватися в нашому випадку, оскільки йдеться про правовідносини, що тривають: вони виникли раніше, до законодавчих змін, і продовжуються після набуття чинності Законом від 3 липня 2018 р. № 2475-VIII485. На нашу думку, від моменту

набрання чинності цим Законом (28 липня 2018 р.) особу може бути притягнуто до відповідальності навіть тоді, коли частина заборгованості утворилася до набрання чинності законом, і в такому разі вона зобов'язана сплатити штраф за наявну заборгованість зі сплати аліментів. Тобто постанова про накладення зазначеного стягнення виконавця, ухвалена після 28 липня 2018 р., є законною як наслідок юридичних фактів, що виникли у минулому і тривають на момент ухвалення відповідного правового акта. Щодо аналізованого випадку має застосовуватись принцип негайної дії закону в часі. Якщо заборгованість зі сплати аліментів існує, то починаючи з 28 липня 2018 р., на особу може бути накладено штраф на всю суму заборгованості, яка утворилася, зокрема, і до моменту набрання Законом чинності.

Ця справа пройшла всі інстанції і крапку у ній постановив ВС. Резонансним і неправивим, на нашу думку, є рішення Великої Палати Верховного Суду від 14 грудня 2021 р. [2]. Наш боржник у цій справі оскаржував накладення на нього штрафу за наявну заборгованість зі сплати аліментів. У касаційній інстанції він апелював до невірної, на його думку, підсудності. Вважав, що такі справи мають розглядатися в порядку адміністративного судочинства. Суд аргументував, що ні, ці справи мають розглядатися в порядку цивільного судочинства. Але суду було цього замало і він вийшов за межі вимог скарги і вирішив з'ясувати, чи справедливою є постанова державного виконавця про накладення штрафу. Загалом визначивши, що штраф мав би стягуватися, зворотної дії закону у цьому випадку немає. Але у цій конкретній справі суд відмовив у стягненні штрафу.

Сумнівним і таким, що порушує принцип верховенства права і принцип найкращих інтересів дитини, видається положення аналізованого рішення про те, що Велика Палата Верховного Суду вважає, що оскаржувана постанова державного виконавця не може вважатися *справедливою* (виділено нами. – А. М., Л. М.), оскільки заборгованість зі сплати аліментів, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за три роки, виникла не з вини боржника,

а з вини державного виконавця, який неправильно визначав розмір аліментів та базу їх стягнення.

Суд аналізував наявні у матеріалах справи розрахунки заборгованості і дійшов помилкового висновку про те, що оскільки розрахунки здійснювалися державним виконавцем, яка неправильно застосовувала методику нарахування аліментів, то й вина платника аліментів у такому випадку відсутня. На жаль, суд повністю проігнорував період заборгованості, коли платник взагалі не здійснював сплату аліментів. Півтора року у розрахунках заборгованості значаться нулі. І у цей період боржник сплачував аліменти не через виконавчу службу (про що є підтвердження у матеріалах справи). А отже державний виконавець винна у тому, що «не бачила» ці нулі і зазначала про відсутність заборгованості. А боржник у свою чергу винний у несплаті аліментів.

Потрібно наголосити, що у такий спосіб в аналізованому рішенні Верховний Суд проігнорував свою ж власну позицію, висловлену у 2018 р. Так, у своєму рішенні від 17 жовтня 2018 р. Верховний Суд наголосив на презумпції вини платника аліментів у виникненні заборгованості з їх сплати [3]. Це є підставою для застосування до боржника відповідальності, передбаченої ч. 1 ст. 196 СК України. І суди мають враховувати зазначену презумпцію при встановленні доведеності вини боржника.

В цій справі апеляційний суд не врахував, що доказів щодо звільнення від обов'язку утримувати дитину відповідач не надав. Крім того, боржник був обізнаний зі змістом рішення суду про стягнення з нього аліментів на утримання дітей та знав про звій обов'язок щодо їх сплати, однак доказів на підтвердження неможливості сплачувати аліменти, у зв'язку із чим заборгованість утворилась з незалежних від нього причин, зокрема внаслідок несвоєчасної виплати заробітної плати, затримки або неправильного перерахування аліментів банком, не надав. Водночас ВС зазначив, що посилення суду на відповідальність головного бухгалтера ТОВ, де працював боржник, саме по собі не виключає вини платника аліментів – відповідача, який знав про наявність рішення суду щодо стягнення з нього аліментів. Крім того,

боржник був директором ТОВ і разом з головним бухгалтером несе відповідальність за фінансову діяльність на підприємстві.

Верховний Суд вчергове наголосив на обов'язковості рішення суду, зокрема у частині його виконання. Відповідно до прецедентної практики Європейського суду з прав людини право виконання судового рішення є складовою права на доступ до суду, передбаченого ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, для цілей якої виконання рішення, ухваленого будь-яким судом, має розцінюватися як невід'ємна частина судового розгляду (рішення від 20 липня 2004 р. у справі «Шмалько проти України» [4]). Конституція України визначає, що судові рішення ухвалюються судами іменем України і є обов'язковими до виконання на всій території України. До основних засад судочинства віднесено обов'язковість рішень суду (ч. 5 ст. 124, п. 9 ч. 3 ст. 129). Таким чином, боржник зобов'язаний сплачувати аліменти – обов'язок надавати дитині допомогу у такій формі батьки несуть не лише на підставі рішення суду, а й з самого факту народження дитини згідно з вимогами СК України. Все це свідчить про наявність презумпції вини платника аліментів.

Це рішення було дуже прогресивне, таким що відповідає дійсним інтересам дитини і усталеній практиці ЄСПЛ [5]. Однак минуло якихось три роки і ВС проігнорував власну позицію, наявні у матеріалах справи докази вини боржника (повна несплата аліментів протягом тривалого часу), загальний принцип найкращих інтересів дитини і відповідну практику ЄСПЛ як джерело права України [6, с. 17; 7, с. 223].

Адже предметом основної турботи та основним обов'язком батьків є забезпечення інтересів своєї дитини [8, с. 172]. Здійснюючи свої права та виконуючи обов'язки, батьки повинні передусім дбати про інтереси дитини, всупереч яким не можуть здійснюватися батьківські права (статті 150, 155 СК України). На підставі аналізу зазначених норм та з урахуванням практики Європейського суду з прав людини Судова палата у цивільних справах Верховного Суду України дійшла важливого висновку, що в рішеннях стосовно

дітей їх найкращі інтереси повинні мати першочергове значення. При цьому найкращі інтереси дитини можуть, залежно від їх характеру та серйозності, перевищувати інтереси батьків (постанова Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 29 листопада 2017 р. у справі № 6-1945цс17) [9].

Справедливо мало би бути дотримання прав та інтересів дитини. А суд взагалі проігнорував це і зосередився на «справедливості» для боржника.

На сам кінець, потрібно наголосити, що такий штраф стягується на користь стягувача аліментів. Тобто, фактично й надається дитині. Жаль, що суд повернувся до багаторічної практики нехтування правами дитини.

Список використаних джерел:

1. Див., зокрема: Рішення Другого апеляційного адміністративного суду у місті Харкові від 19 лютого 2019 р. Справа № 440/4100/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79955193484>
2. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Великої Палати Верховного Суду від 14 грудня 2021 р. Справа № 2610/27695/2012. Провадження № 14-37цс21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102221948>
3. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 17 жовтня 2018 р. Справа № 359/9950/16-ц. Провадження № 61-29146св18. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/77473468>
4. Рішення Європейського Суду з прав людини. Справа «Шмалько проти України» від 20 липня 2004 р. (Заява № 60750/00). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_226
5. Рішення Європейського Суду з прав людини. Справа «Хант проти України» від 7 грудня 2006 р. (Заява № 31111/04). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_126
6. Petryshyn, O.V., Petryshyn, O.O., & Nyliaka, O.S. (2021). The problem of non-implementation of judgements of the European Court of Human Rights in Ukraine in the context of the rule of law (methodological and comparanive aspects). *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 28(2), 17-24.
7. Tur, O.T., Kravchyk, M.B., Nastasiak, I.Yu., Sirant, M.M., Stetsyuk, N.V. (2021). Practice of applying international principles in private law relations. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 28(4), 223-231.
8. Pleniuk, M.D. & Vodopian, T.V. (2020). The rights of the child in medical relations: addressing the matter of the concept. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 27(4), 172-184.
9. Висновки Верховного Суду України, викладені в постановах, прийнятих за результатами розгляду справ із підстав, передбачених пунктами 1,

2, 4 частини першої статті 355 ЦПК України, за II півріччя 2017 р. URL: https://protocol.ua/ua/visnovki_verhovnogo_sudu_ukraini_vikladeni_v_postanovah_priynyatih_za_rezultatami_rozglyadu_sprav_iz_pidstav_peredbachenih_punktami_1_2_4_chastini_pershoi_statti_355_tspk_ukraini_za_ii_pivrichchya_2017_r/

*Невінчана Валерія Костянтинівна
студентка першого року навчання
магістерської програми «Право»
факультету правничих наук
Національного університету
«Києво-Могилянська академія»*

РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ: АКТУАЛЬНИЙ СТАН, МОЖЛИВІ ЗМІНИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Не піддається ніяким сумнівам важливість доступу до трудової діяльності, адже можливість бути частиною соціуму і реалізація власного потенціалу мають ключові значення для кожної людини. Що ж стосується осіб з певними вадами здоров'я, то для них праця – це ще й матеріальна самостійність, шанс самоствердитись, віднайти сенс життя, знов мати цілі і почати відчувати себе необхідною складовою суспільства. Саме тому на сьогоднішній день право на працю визначається одним з найважливіших прав, закріплених у Конституції України [1, с. 282].

Однак навіть такий обсяг нормативного підґрунтя, на жаль, не виключає перешкод для працевлаштування осіб з розладами здоров'я. Не можемо не відзначити деякі з них:

- першою і найголовнішою проблемою – є усталена думка соціуму і роботодавців в тому числі, що особи з інвалідністю не здатні до продуктивної праці і завдають більше клопоту, аніж результату;

- геть мала кількість робочих місць у певному населеному пункті, де мешкає особа. Різна кількість пропозицій працевлаштування різниться залежно